

Η «Νέα Στράντζα»

Β' ΣΥΝΕΧΕΙΑ

της Ευγενίας Ζάλιου

Γιορτινές μέρες στη Στράντζα του 1930:

Γιορτινές μέρες και ο μπάμπια – Μήτσος Πενίδης, ξαναζεί τα παιδικά του χρόνια, στη Στράντζα του 1930:

«Το 1925 που εγκατασταθήκαμε στη Ν. Στράντζα, ο οικισμός μας είχε 38 οικογένειες και περίπου 200 ψυχές. Οι γονείς μας, διωγμένοι από την πατρίδα (Ανατολική Θράκη), προσπάθησαν να επιβιώσουν, με την ελάχιστη κρατική βοήθεια που είχαν. Από το τίποτα σχεδόν δημιουργήθηκε το νέο χωριό και παρ' όλες τις δύσκολες συνθήκες, φροντίσαμε να κρατήσουμε τα έθιμα μας και να κάνουμε όσο γίνεται πιο ανθρώπινη τη ζωή μας.

»Αποβραδīs Χριστούγεννα, μόλις χτυπούσε η καμπάνα, όλα τα παιδιά, κορίτσια και αγόρια, βγαίναμε να καλαντίσουμε. Παρέες – παρέες, περνούσαμε απ' όλα τα σπίτια τραγουδώντας «Χριστός γεννάται». Οι νοικοκυρές μας έδιναν «κουτσομπό» (ξυλοκέρατα), κανά καρύδι, κάστανο, ρόδι, σύκο και κάπου – κάπου καραμέλες. Τα μανταρίνια και τα πορτοκάλια ήταν είδος πολυτελείας!

»Όταν πήγαινα στο δημοτικό σχολείο, θυμάμαι ότι για κάλαντα έρχονταν και ο δάσκαλος μας Καλπαξίδης. Μαζεύαμε παράδες για τις ανάγκες του σχολείου. Ήταν ο καλύτερος δάσκαλος που πέρασε από τη Στράντζα. Απ' αυτόν μάθαμε γράμματα. Έπαιζε βιολί κι εμείς τραγουδούσαμε:

Άστρον ουρανού προεκήρυξεν

Άγγελος Χριστού, θεία γέννηση

Μήτηρ του φωτός Θεού φως,

εξ' ου έλαμψεν...

»Χειμώνας, χιόνια, λάσπες. Εμείς όμως περιμέναμε τη μέρα αυτή, με μεγάλη χαρά! Κάναμε και αστέρα. Μέσα βάζαμε τη γέννηση του Χριστού και ένα κεράκι, για να φωτίζει. Πιστεύαμε ότι έτσι θα μαζεύαμε πιο πολλά λεφτά, αλλά πάλι τα ίδια παίρναμε: δεκάρες και καμμιά μισή δραχμή... Ανήμερα Χριστούγεννα, πρωί – πρωί ανάβαμε καρτσιούνο, που έκαιγε μέχρι τ' Αγιαννιού. Ο δικός μας ο καρτσιούνος στον κάτω μαχαλά, ήταν ο μεγαλύτερος. Τα ξύλα τα ετοιμάζαμε από μέρες πιο μπροστά. Οι μεγάλοι σβαρνούσαν με τα ζώα χοντρά κούτσουρα κι εμείς τα παιδιά, γυρνούσαμε στις γειτονιές και μαζεύαμε ψιλά ξύλα, προσανάμματα για τον καρτσιούνο. Όλη την ημέρα καθόμασταν γύρω από τη φωτιά. Ψήναμε μπριζόλες, λουκάνικα, κάστανα. Τραγουδούσα-

Στραντζαλήδες σε γλέντι τέλη της δεκαετίας του 1920. Ο Σταμάτης Δρόσος κρατάει τη σουβλα.

Ο Δάσκαλος Θεόδωρος Καλπαξίδης (1986-1976)

με και χορεύαμε, με το φωνογράφο το Μπουγά ή τη γκάιντα που έρχονταν απ' τα Λευκάδια. Τα παιδιά παίζαμε με τις δεκάρες «παχαπάνο». Μόλις βράδιαζε, μαζευόμασταν 2-3 οικογένειες μαζί και ξημερώνομασταν με τραγούδια. Παρόλο που είχαμε φτώχεια, περνούσαμε καλά...

»Όλες οι οικογένειες ταΐζαμε γουρούνι. Πριν τα Χριστούγεννα τα σφάζαμε και κάναμε λίγδα, καβουρμά, λουκάνικα. Τα Χριστουγεννιάτικα φαγητά ήταν χοιρινό με λάχανο, πράσο, πατάτες. Απαραίτητη ήταν η τηγανιά με γουρουνίσιο. Από γλυκά, η μάνα μου έφκιανε πολλά. Με το μούστο απ' τα σταφύλια έφκιανε «μουστολαμπάδες» σα μεγάλα χοντρά κεριά, που η νοστιμιά τους, δε λέγεται! Αλλά και το «σαραγλί», τυλιχτό φύλλο με γέμιση από ρύζι, σταφίδες και ζάχαρη, ήταν νόστιμο και μαλακό, σαν λουκούμι!...

»Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, ψέλναμε τον Αγιά – Βασίλη. Ανήμερα χαράματα, τ' αγόρια

πηγαίναμε να “ποδαρίσουμε”. Μόνο αγόρι μπορούσε να “ποδαρίσει”. Παίρναμε μια “φούντα”, κρανίτικια βέργα και τραγουδώντας:

*μια σταυρί – μια ποδάρ
σιδερένιο κόκαλο*

χτυπούσαμε όλους τους σπιτικούς πίσω στη μέση, για το καλό της χρονιάς. Όποιος προλάβει να πάει πρώτος στο σπίτι, έπαιρνε καμιά δραχμή. Οι άλλοι δεκάρες...

“Σταυρί” έλεγαν στη Στράντζα το σταυρό που σχηματίζουν τα κόκαλα της σπονδυλικής στήλης με τα κόκαλα της λεκάνης. Όταν πονάει η μέση στο σημείο αυτό, λέμε “πονάει το σταυρί μ”. Οι παλιές Στραντζαλούδες έπαιρναν απ' το κλαδί τρία μπουμπούκια και τα έριχναν στο τζάκι για να σκάσει το κακό μάτι και να είναι τυχερή η χρονιά.

»Το έθιμο αυτό με το “ποδαρίσμα” μας άρεζε πολύ. Όταν το 1964 εγκατασταθήκαμε οικογενειακώς στη Νάουσα, πήγαμε με δύο συγχωριανούς μου στο καφενείο «Ομόνοια» που το είχαν τα αδέρφια Σαμαρά. Κρατώντας κρανίτικα κλαδιά, τους “ποδαρίσαμε” όλους, όσοι ήταν μέσα. Μας κοιτούσαν παραξενεμένοι και εμείς τους εξηγήσαμε ότι αυτό ήταν το αντέτι μας, για το καλό του χρόνου. Το τι γέλια έγιναν, δε λέγεται!...

»Τα Φώτα, πάλι τραγουδούσαμε, Παπάς όμως δεν έρχονταν να μας αγιάσει τα νερά. Που να βρεθεί παπάς εκείνα τα χρόνια! Μετά που έγινε η εκκλησία Μυροφόρες μας έστειλαν κανά παπά. Για να κοινωνήσουμε, πηγαίναμε οικογενειακώς με τα πόδια πότε στη Νάουσα στον Αηγιώργη και πότε στα Λευκάδια. Όλα με τα πόδια γινόταν, μέσα στις λάσπες. Τυράννια... Αλλά ας είναι καλά ο νομάρχης Τσούπτης που μας άνοιξε το δρόμο, επί Γερμανών, το '40 – '43 και έτσι μπορούσαμε να μετακινηθούμε

Ομαδική φωτογραφία Στραντζαλήδων με τα καλά τους, τέλη της δεκαετίας του 1920.

πιο εύκολα.»

Τις θύμισες όμως για τα Χριστούγεννα στη Ν. Στράντζα συμπληρώνουν με τα δικά τους βιώματα, της δεκαετίας του '50, ο γνωστός και αγαπητός σε όλους Πολύβιος Δρόσος και η αδελφή του Μαριορίτσα:

«Παραμονή Χριστούγεννα, μόλις σουρούπωνε, τα μικρά παιδιά αρχίζαμε το καλάντισμα με θρακιώτικα τραγούδια, που μας μάθαιναν οι γιαγιάδες μας:

*40 μέρες, 40 νύχτες
η Παναγιά μας κοιλοπονούσε.
Κοιλοπονούσε, παρακαλούσε,
τους Αρχαγγέλους, τους Αποστόλους.
Στη Σμύρνη πάνε, μαμές να φέρουν
μα όσο να πάνε και όσο να 'ρθούνε
η Παναγιά μας ελευθερώθη.
Ελευθερώθη – ξελευθερώθη
στην κούνια κάθεται και το κουνίζει...*

»Οι μεγαλύτεροι βγαίναμε όταν σκοτεινίαζε για καλά. Κρατώντας τον φωταγωγημένο με καντηλάκι “αστέρα” και προσπαθώντας να μη κολλήσουμε στις λάσπες, τραγουδούσαμε:

Κυρά μ' τη θυγατέρα σου, κυρά μ' την αργυρή σου

γραμματικός τη γόρεψε και ψάλτης θα την πάρει.

Εκείνος ο γραμματικός πολλά προικιά γυρεύει.

Γυρεύει τ' άσπρα πρόβατα και το φεγγάρι κούπα

και τον καθάριο Αυγερινό στο χέρι δαχτυλίδι...

»Για να κάνουμε τον “αστέρα”, μέρες ψάχναμε να βρούμε χαρτοκιβώτιο, που ήταν σπάνιο είδος την εποχή εκείνη. Έπρεπε να είσαι τυχερός για να βρεις... Διαφορετικά, κάναμε από ξύλο.

»Καλαντίζαμε σε όλα τα σπίτια. Όμως ένα σπίτι στον επάνω μαχαλά, το

αφήναμε τελευταίο. Ήταν του Κώστα Φουντούλη, που μας έδινε το πιο μεγάλο πουρμπουάρ: 100 δραχμές!... Ο Κώστας ήταν το κάτι άλλο! Όσα μαζεύαμε απ' όλο το χωριό, μας τα έδινε αυτός...

»Ο μεγαλύτερος καρτσιούνος γινόταν έξω απ' το σχολείο. Μετά το '50 που έγινα παλικαράκι, μας έριξαν χαλίκι στον κεντρικό δρόμο και έτσι μπορούσαν να έρθουν και οι ηλικιωμένοι, γιατί όλο το υπόλοιπο χωριό, ήταν γεμάτο λάσπες. Την πρώτη μέρα των Χριστουγέννων, ήταν πιο ήσυχα, γιατί ήταν οικογενειακή γιορτή. Αλλά τη δεύτερη μέρα, μόλις μαζεύαμε τα ζώα, γινόταν το αδιαχώρητο. Γύρω απ' τον καρτσιούνο είχαμε τη χαρά του χωριού, της χρονιάς μπορώ να πω. Από το μικρότερο παιδί, μέχρι το μεγαλύτερο, γλεντούσαμε.. Έρχονταν οργανοπαίχτες απ' τη Νάουσα, η γκάιντα απ' τα γύρω χωριά απαραίτητως, αλλά και το γραμμόφωνο του Δημήτρη Βογιατζόγλου, έπαιζε βίρα... Και όταν δεν μας έφταναν οι βελόνες, τις ακονίζαμε μέσα στο ποτήρι για να ξαναπαίξουν. Όταν τελείωνε η γιορτή, υπήρχαν και καρδούλες που πονούσαν... Πηγαίναμε στα σπίτια απ' τις κοπέλες που ενδιαφερόμασταν και με το γραμμόφωνο κάναμε καντάδα...

»Ξεκινούσαμε με χορό, τραγούδια. Μπροστά οι νεαροί και ακολουθούσαν οι ηλικιωμένοι.

Της Αναλήψεως στον Άγιο Νηικόλαο 28 Μαΐου 1925
Γιώργος Βογιατζόγλου, Σταμάτης Δρόσος, Αναστασία Βογιατζόγλου (νενέ),
Αλεξάνδρα Κεφαλούδη, Μαρία Δρόσου, Μαγδαληνή Κεφαλούδη, Σουζάνα
Φουντή και Απόστολος-Θεόδωρος - Νικόλαος Φουντής.

Μπορώ να σου πω ότι το γλέντι κρατούσε μέχρι τα ξημερώματα. Αυτή ήταν η διασκέδαση των ανθρώπων του χωριού μας. Οι ηλικιωμένοι ξεκινούσαν απ' το σπίτι μας στον απάνω μαχαλά και κατέληγαν στο σπίτι του Αλέκου Τζούρου, στον κάτω μαχαλά. Οι γυναίκες έβγαζαν μεζέδες, τα πιο εκλεκτά χοιρινά και θρακιώτικα γλυκά. Το κρασί άφθονο. Μηδενός εξαιρουμένου, όλες οι οικογένειες είχαμε αμπέλια 1- 11/2 στρέμμα και κάναμε εξαιρετικό κρασί.

»Τα Χριστούγεννα, το χωριό μας ήταν ένα απέραντο μυρωδάτο περιβόλι. Μοσχοβολούσε από άκρη σε άκρη. Καβουρμάδες, λουκάνικα, μπριζόλες... Στην οικογένειά μας ήμασταν 6 αδέρφια, είχαμε φτώχεια αλλά τα χρόνια εκείνα είναι αξέχαστα.»

...και άλλα ήθη και έθιμα:

Συντροφιά τώρα με την κα. Ευδοκία Φουντούλη, θα θυμηθούμε και άλλα γιορτινά έθιμα της Ν. Στραντζας, έτσι όπως τα έζησε στα παιδικά της χρόνια:

«Βράδυ, παραμονή Χριστούγεννα και όπως όλες οι νοικοκυρές του χωριού, έτσι και η μάνα μου έφκιανε φασόλια πηχτά, αλάδωτα. Έστρωνε το σοφρά και έπρεπε να μαζευτούμε ολόγυρα όλη η οικογένεια, να μη λείπει κανένας. Αφού θυμιάτιζε πρώτα τα εικονίσματα, μετά όλο το σπίτι και τον καθένα χωριστά, άναβε ένα κερί. Τότε στο κέντρο του σοφρά, έβαζε ο πατέρας μου τον “κρίνο” -ένα κομμένο πράσο- μέσα σ' ένα ποτήρι με κρασί. Όλοι με τη σειρά έπρεπε να τον δαγκώσουμε και να φάμε λίγο, πίνοντας συγχρόνως και μια γουλιά κρασί, έτσι για το καλό... Το τραπέζι, έμενε στρωμένο όλη τη νύχτα, για να φάει και ο νεογέννητος Χριστός.

»Το έθιμο του “κρίνου” φερμένο από την Ανατ. Θράκη, γινόταν σε όλα τα σπίτια των Στραντζαλήδων και θυμίζει τον κρίνο, που ο άγγελος έδωσε στην Παναγία. Για να

τον σχηματίσουμε, κόβουμε ένα κομμάτι πράσο, περίπου 15–20 εκατ. από την μεριά της ρίζας. Στη συνέχεια, χαράζουμε σταυρωτά 5–7 εκατ. πάλι από το μέρος της ρίζας κι έτσι, χωρίζεται το πράσο σε τέσσερα κομμάτια. Πιέζουμε από το αντίθετο άκρο το κέντρο κι έτσι έχουμε έναν όμορφο κρίνο!

»Ανήμερα Χριστούγεννα, ντυμένοι με τα καλά μας ρούχα, πηγαίναμε με τον πατέρα μου στην εκκλησία. Νάουσα – Λευκάδια – Γιαννακοχώρι. Αυτή ήταν η εκκλησία μας, με τα πόδια. Μέσα στα χιόνια, τις λάσπες τις βροχές... Όταν γυρνούσαμε, η μάνα μου είχε έτοιμη την τηγανιά, με χοιρινό κρέας απ' το γουρούνι μας. Μοσχοβολούσε το σπίτι! Μαζεμένη όλη η οικογένεια, τρώγαμε την τηγανιά με μεγάλη όρεξη, πίναμε σπιτικό κρασί κι άρχιζε ο πατέρας τα στρανζαλίδικα τραγούδια... Με τον αδερφό μου Αλέκο, χορεύαμε τσιφτετέλια, ήξερε και τούρκικα τραγούδια ο πατέρας, γινόταν ένα γλέντι, άλλο πράμα... Ύστερα, άρχιζε τις ιστορίες απ' την πατρίδα, τα παιδικά του χρόνια κι έτσι μας έβρισκε το μεσημέρι.

»Ξαναέστρωνε η μάνα μου το τραπέζι: χοιρινό με πράσα ή πατάτες και μικρά σαρμαδάκια με λάχανο. Όλο νοστιμιά...!

»Για γλυκό, μας ετοιμάζε “σαραγλί” -πίτα γλυκιά στραντζαλίδικα - που τη φκιάνω κι εγώ: αφού

Κοπέλες της Στραντζας κεντώντας τα προικιά τους. Έλλη Καραμάνου, Μαριορίτσα Δρόσου, Φωτεινή Ανθοπούλου, Ευδοκία Φουντή, Ελένη Καραμάνου.

βράσω ένα ποτήρι ρύζι, προσθέτω λίγη κανέλα, ζάχαρη και σταφίδες. Στη συνέχεια, ανοίγω ένα λεπτό μεγάλο φύλλο, το αλείφω με λάδι ή βούτυρο και το κόβω σε φαρδιές λωρίδες. Σε κάθε μία ξεχωριστά βάζω λίγο μίγμα, το τυλίγω, το σουρώνω ελαφρά και το βάζω σε μία τάψα βουτυρωμένη. Ξεκινώ από το κέντρο και σιγά-σιγά, προσθέτω τα σουρωτά φύλλα, ώσπου να γεμίσει το ταψί. Ψήνεται καλά έως ώσπου ροδίσει. Ύστερα, ετοιμάζω το σιρόπι: ένα κιλό ζάχαρη με δύο

15 Ιουλίου 1949. Στη γειτονιά του Αη Γιώργη.

Ντόμνα Τζούρου, ο μικρός Αιμίλιος, Βάσω Μπουλιώτα, Ολγα Αρμασάνου, Δοξούλα Μπουλιώτα, Τάκης Αλεξίου, Σουλτάνα Αλεξίου, Αννούδα Αλεξίου, Θανασάκης Αλεξίου, ο φούρναρης Τάσης, Πιπίνα Γιόγκαλα, Ευθυμία Γιόγκαλα, Χαρίκλεια Χατζηπέτρου, Αρτεμης Κύρογλου, Μαίρη και Δίτη Μπουλιώτα.

ποτήρια νερό, ένα κομμάτι ξύλο κανέλα και λίγα γαρύφαλλα. Αφού βράσει το σιρόπι, περιχύνω το γλυκό, ζεστό με κρύο. Έτσι, γίνεται μια γλυκιά αφράτη πίτα, νόστιμη και μαλακιά σα λουκούμι..!

»Από το γουρούνι που έσφαζε ο πατέρας μου, έκανε και λουκάνικα, που τα κρεμούσε στο νταβάνι, μέσα στην κάμαρη που κοιμόμασταν όλοι, οκτώ αδέρφια! Κρεμασμένα όπως ήταν πάνω από το κεφάλι μας, κόβαμε από κρυφά κανένα λουκάνικο και το τρώγαμε ωμό! Ύστερα μας κυνηγούσε η μάνα μου...

»Παραμονή του Αγιά – Βασιλιού, κόβαμε την πίτα. Επειδή ήμασταν μεγάλη οικογένεια, η μάνα μου έφτιαχνε δύο πίτες, σε μεγάλα σινιά. Η παραδοσιακή στραντζαλίδικη πίτα είναι τυρόπιτα, αλλά για τον πατέρα μου έφτιαχνε κάπου – κάπου και κολοκυθόπιτα, επειδή του άρεζε. Αφού έστρωνε το σοφρά, έφερνε η μάνα μου μια γαβάθα με φρούτα και ξηρούς καρπούς: καρύδια, σύκα, ρόδια, κυδώνια κάστανα, έβαζε σ' ένα κόκκινο σακουλάκι τα χρυσαφικά της -ό,τι είχε- το πορτοφόλι με τα λεφτά του σπιτιού, θυμιάτιζε απαραίτητως, πρώτα τα εικονίσματα, μετά όλο το σπίτι και τον καθ' ένα χωριστά. Ο πατέρας

μου άναβε ένα κερί και ύστερα έκλωθε την πίτα. Μέχρι και σήμερα, στο πρωτοχρονιάτικο τραπέζι του σπιτιού μας βάζω χρυσαφικά, για το καλό του χρόνου».

«Η δικιά μου μητέρα, συμπληρώνει η Βάσω Τζούρου – Ζάλιου, έβαζε στο τραπέζι κέρματα, για να είναι σιδερένια και πλούσια η καινούρια χρονιά».

«Ανήμερα, πρωί-πρωί Πρωτοχρονιάς, συνεχίζει η κ. Ευδοκία, όποιο αγόρι ερχόταν πρώτο για να “ποδαρίσει”, έπαιρνε και μία σιδερόπετρα, την έβαζε μέσα μεριά στο σπίτι και έλεγε: “όπως βαραίνει αυτή η πέτρα, να βαραίνει και η σακούλα του νοικοκύρη”. Ύστερα μας “ποδαρίζε” μ' ένα κρανίτικο μπουμπουκιασμένο κλαδί. Όποιος κοιμόταν, τον χτυπούσε πάνω από τα στρωσίδια. Ήταν πολύ ωραίο έθιμο. Οι ελεύθερες κοπέλες έπαιρναν τρία μπουμπούκια από τη “φούντα” της κρανιάς και τα έβαζαν στη ζιάρη της φωτιάς. Τα ονομάτιζαν με τρία παλικάρια και όποιο μπουμπούκι έσκαζε, εκείνο το παλικάρι θα παντρεύονταν..!

»Το έθιμο με το “ποδαρίσμα” μας άρεζε πολύ. Όταν το 1967 ήρθαμε από τη Ν. Στράντζα κι εγκατασταθήκαμε στη Νάουσα, ο γιος μου Γιώρ-

γος ήταν επτά χρονών και μέχρι που τέλειωσε το δημοτικό σχολείο κάθε πρωτοχρονιά πήγαινε στα σπίτια των συγγενών μας, για να τους “ποδαρίσει”. Και με τον εγγονό μου Σταύρο, όσο ήταν μικρός, τις πρωτοχρονιές κρατούσαμε το έθιμο. Τώρα, στις νέες γενιές, όλα αυτά φαίνονται παράξενα και σιγά-σιγά ξεχνιούνται. Όμως εμείς οι παλιοί, θυμόμαστε τα έθιμα μας, πάντα με συγκίνηση».

Η κατοχική Στράντζα του '40:

Ο μπάμπας Μήτσος Πενίδης συνεχίζει τις αναμνήσεις του, από την κατοχική Στράντζα του '40:

«Όλες οι οικογένειες στο νέο μας χωριό ήταν πολυμελείς, με 4-5 παιδιά η κάθε μια. Στον πόλεμο του '40, όσα παλικάρια είχαμε την κατάλληλη ηλικία, δώσαμε το παρόν πολεμώντας στην πρώτη γραμμή. Στην κατοχή, οι Γερμανοί μας πήραν όλα τα σιτηρά. Πεινάσαμε στο χωριό. Ορισμένες οικογένειες δυστυχίσαμε. Έψαχναν να βρουν καμιά χελώνα και με χόρτα τη βγάζανε. Θυμάμαι ένα πρωινό, βλέπω ένα ανδρόγυνο καλοντυμένο, ξένους, μ' ένα χαλί στον ώμο. Πλησιάζουν διστακτικά και μου λένε: «σας παρακαλώ πατριώτη, πάρτε το και δώστε μας ένα ψωμί.»

«Μα πατριώτες» τους απαντώ, «αυτό το χαλί αξίζει πολλά ψωμιά. Δεν το καταδέχομαι.» Τους έδωσα αμέσως ένα ψωμί και πριν προλάβουν να το πιάσουν στα χέρια τους, άρχισαν να το τρων. Εμείς είχαμε και τυρί, έφκιανε η μάνα μου, τους λυπήθηκα, τους έδωσα και ένα κομμάτι τυρί, καταευχαριστήθηκαν. Έφυγαν.

»Την εποχή εκείνη, είχαμε ένα γαϊδουράκι γάλακτος, που του τρύπησε την κοιλιά μια αγελάδα. Το έσφαξα και ήθελα να πάρω τα πισινά του, να κάνω τσαρούχια.

Εκείνη τη στιγμή πέρασε ένας συγχωριανός και μου λέει: «Τι κάνεις ρε Μήτσο;» Παίρνει τα πισινά, τα κόβει μπριζόλες, πάει στο σπίτι και τις ψήνει. Μοσχοβολάει η γειτονιά. Έφαγα κι εγώ. Συμπτωματικά περνούσε ο φαρμακοποιός Μήτσος Χηδημητρίου. Του δώσαμε, έφαγε με όρεξη, καταευχαριστήθηκε. Οι Γερμανοί κυνηγούσαν τα γαϊδουράκια και τα έτρωγαν. Να γιατί δεν τα τρώμε εμείς: η θρησκεία μας επιτρέπει, μόνο ζώα που έχουν σχιστά νύχια. Τότε το έμαθα κι εγώ, από τον Μήτσο.

»Τον καιρό της πείνας, παντρεύτηκε και η αδερφή μου η Ντόμνα με το Αλέκο Τζούρο. Εγώ ήμουν μερακλής και ήθελα να γίνει ο γάμος με όργανα. Χρήμα δεν κυκλοφορούσε, μόνο είδος. Ζητάω άδεια από τον πατέρα μου, έρχομαι στη Νάουσα, βρίσκω στον Άη – Γιώργη οργανοπαίχτες και μου λένε: «Άμα μας ταΐσεις, μας δώσεις και ένα ψωμί, ερχόμαστε!» Τους απαντώ: «θα φάτε, θα πιείτε», κρασί είχα, ρακί είχα. Ετοιμάζει η μάνα μου ακόμα μια φουρνιά ψωμί, έπλασε και την «κουλικά» του γάμου όσο πιο μεγάλη γινόταν, έκανε το κουμάντο. Έτσι γλεντήσαμε, μέσα στη φτώχεια μας. Προίκα στη Ντόμνα δώσαμε και μια δαμάλα, στολισμένη με κορδέλες. Ψεύτικα πράγματα, επί πείνας γινόταν.

1948 Έξω Πρόδρομος στο λιβάδι. Μαρικόκι, Άστεμις Κύρογλου, Ευδοκία Βότρη, Αθανασούλα Βότρη, Μαριορίτσα Δρόσου, Μαγδαληνή και Ελευθερία Μπουγά, Φωτεινή Κύρογλου, Ευδοκία Φουντή, Πέτρος Κύρογλου, Φιλίτσα Φουντή. Τα μικρά Γιάννης και Θόδωρος Ζέκος, Ελεονώρα Βότρη, Μεταξούλα Φουντή, Λευτέρης Δρόσος και Μάκης Πενίδης

»Οι Γερμανοί έρχονταν συνέχεια στο χωριό. Έπαιρναν όλα τα αγαθά μας: τρόφιμα, ζώα, ανθρώπους. Μια μέρα παρουσιάστηκε ένα ζευγάρι, τους νομίζαμε για βοτανολόγους. Όμως φαίνεται ότι έπαιρναν πληροφορίες, γιατί όπως αποδείχτηκε, ήταν καθοδηγητές του ΕΛΑΣ. Με πλησίασαν και μου λένε: «Θα σου πούμε ένα πράγμα. Άμα δεχτείς, καλώς. Διαφορετικά δεν θα πεις σε κανέναν. Οργανώνουμε μια οργάνωση που λέγεται ΕΑΜ. Είναι ενάντια στον κατακτητή Γερμανό». «Και φοβάσαι παλικάρι να μιλήσεις;» τους λέω. «Ποιος Έλληνας θα αρνηθεί; Και εγώ πολέμησα τους Γερμανούς. Θα βοηθήσουμε όσο μπορούμε». Και πράγματι, αρχίσαμε κάθε βράδυ 3 – 4 οικογένειες. Σε 10 μέρες οργανώσαμε το χωριό. Εγώ τους άνδρες και η Γεωργία Ζαντικοπούλου, η γυναίκα του Προέδρου Ανδρέα, τις γυναίκες. Όλοι γίναμε σαν μια γροθιά. Σύσσωμο το χωριό δουλέψαμε για τους αντάρτες.

»Η Γεωργία ήταν πολύ δραστήρια και έξυπνη γυναίκα. Συγκέντρωσε τις Στραντζαλούδες και τις είπε: «όπως πλέκαμε στον πόλεμο του '40 τσουράπια, γάντια, κουκούλες, το ίδιο θα κάνουμε και τώρα. Θα ετοιμάσουμε και τραχανάδες, ευκάδες και πλιγούρια για τ' αδέρφια μας του ΕΛΑΣ.» Πήγαινε και στα γύρω χωριά, το Ροδοχώρι, Γιαννακοχώρι, για να οργανώσει τις γυναίκες. Κινδύνευε ανά πάσα στιγμή, αλλά δεν υπολόγιζε τίποτα. Όταν απ' τ' άλλα χωριά έφερναν πράγματα, τα κρύβαμε στο υπόγειο του σχολείου. Μόλις ετοιμαζόταν μια παρτίδα, ειδοποιούσε η Γεωργία τους αντάρτες και έρχονταν, αφού έβαζαν γύρω από το χωριό περιπολίες. Τότε στην πλατεία κάναμε γλέντι, τραγουδούσαμε μαζί τους, περάσαμε αξέχαστες στιγμές.

»Οι αντάρτες μας αγαπούσαν, γιατί τους βοηθούσαμε. Προσφέραμε πολλά

στον αγώνα. Θυμάμαι ότι ερχόταν τακτικά ένας πολύ λόγιος άνθρωπος, ο μπάρμπα - Σπύρος. Πρέπει να ήταν στρατολόγος. Με αυτά που έλεγε και παντρεμένοι ακόμα έφευγαν στο βουνό. Τόσο ωραία τα έλεγε...

»Καπετάνιος στο εφεδρικό ΕΛΑΣ ήταν ο Γιώργης Καρούτσος, με το ψευδώνυμο καπετάν Φωκάς, αδερφός της Γεωργίας. Για τα επεισόδια περιστατικά, σαν σύνδεσμο για το αρχηγείο Βερμίου, είχαμε ένα παιδί, τον Κυριάκο Βεντούζη. Ήταν μικρόσωμος και ανεβασμένος στο σβέλο αλογάκι του Δημητρώ Βογιατζόγλου, πετούσε! Σε μισή ώρα έφτανε επάνω!

»Ο ΕΛΑΣ άρχισε με τους Γερμανούς. Κι εγώ θα πήγαινα, αν είχα αδελφό. Οι Εγγλέζοι, αφού μας έφεραν τα αγαθά μετά την πείνα του '40, δυστυχώς μας έφεραν και τον εμφύλιο σπαραγμό. Χάθηκαν τζάμπα πολλοί άνθρωποι, γιατί άρχισαν τα μίσση και τα πάθη. Αν ήθελες να εκδικηθείς έναν άνθρωπο, ήταν το μόνο εύκολο. Να πεις ότι συνεργάζεται με τους αντάρτες, να τον πάρουν οι Γερμανοί και το αντίθετο. Τέτοια άσχημα χρόνια ήταν. Θυμάμαι τον μπατζανάκη μου Δημόκριτο Χατζηδήμο που ήταν ράφτης πάνω στο αντάρτικο και του είχε πει ο αρχηγός:

Κινητή ταβέρνα στον Έξω Πρόδρομο.

Όρθιος ο Δημήτρης Λιάγγος. Καθιστοί: Γιάννης Παυλίδης, Χρήστος Μπογιατζόπουλος, Μήτσος Πενίδης, Γρηγόρης & Δημήτρης Βογιατζόγλου, η γυναίκα του Φανούλα και οργανοπαίχτες απ' τον Αη Γιώργη.

«Δημόκριτε, χάνουμε τον αγώνα, γιατί άρχισαν τα ατομικά μίση»... Έτσι χάθηκε ο Ανδρέας Ζαντικόπουλος, άδικα. Πρόσφερε πολλά στο χωριό, βοήθησε να οργανωθεί το ΕΑΜ, όπως και η γυναίκα του Γεωργία.

»Στον πόλεμο του '40, είχαμε μόνο τραυματίες. Στον εμφύλιο θύματα ήταν ο Γιώργης Λιάγκος, Δρόσος Σταμάτης, Ζαντικόπουλος Ανδρέας, Αλέκος Αλεξίου, Πρόδρομος Πενίδης και Κων/νος Τσιτανέλιας. Όταν χτυπήθηκε η Μονή Προδρόμου, σκοτώθηκαν πολλά παλικάρια, αντάρτες. Μέσα ήταν κι ο Αλέκος Χωνός. Όσοι γλίτωσαν, ήρθαν προς τα κάτω, στα ρέματα. Ο Αλέκος κρύφτηκε εκεί κάνα δυο μέρες. Μετά πήγε στην καλύβα του μπάμπια – Γιώργη Φουντή, στο αμπέλι. Από 'κει μου έστειλε ένα σημείωμα: «Πεινάω, έχω να φάω δυο μέρες.» Θυμάμαι, πήρα ένα πλαστό ψωμί, μια ρέγκα, ένα μπουκάλι νερό και πήγα. Ο Αλέκος ήταν άξιο παλικάρι, ψυχή καλή, δημοκράτης και γενναίος αγωνιστής. Έγινε Δήμαρχος, όπως και ο Γρηγόρης Λιόλιος. Αυτοί ήταν οι αντάρτες. Ήταν καθ' αυτό Έλληνες. Με ψυχή!...

»Την περίοδο του εμφυλίου πολέμου, όταν απολύθηκα από την εθνοφρουρά, επιστρέφοντας, δεν βρήκα το χωριό μου. Το 1946 η ασφάλεια είχε δώσει διαταγή και όλες οι οικογένειες ήρθαν στη Νάουσα. Τις εγκατέστησαν σε παλιά σπίτια που επιτάχτηκαν σε διάφορες γειτονιές.

»Το ίδιο έγινε και με τα γύρω ορεινά χωριά: Γιαννακοχώρι – Μέγα Ρέμα – Ντραζίλοβο – Αρκοδοχώρι. Όλους τους κατέβασαν στη Νάουσα, με την αιτιολογία ότι εκεί έβρισκαν καταφύγιο οι αντάρτες, ότι δηλ. ήταν τροφοδότες τους. Μέχρι και την αδερφή μου Βεργίνα και την Αννούδα Αλεξίου τις συνέλαβαν για τροφοδότριες, ενώ εγώ υπηρετούσα την πατρίδα! Ευτυχώς αντιδράσαμε έγκαιρα και έτσι αποφυλακίστηκαν γρήγορα.

»Οι Ναουσαίοι μας δέχτηκαν σαν δικούς τους ανθρώπους, δεν μας ξεχώριζαν σε τίποτα. Το 1948 παντρεύτηκα και στο σπίτι του Περισοράτη που μέναμε οικογενειακώς, νιόπαντροι με τη γυναίκα μου, κοιμόμασταν στο παρακέλι. Εκεί γεννήθηκε και ο πρώτος μου γιος!

»Την περίοδο αυτή, για να πάμε στο χωριό και να καλλιεργήσουμε τα χωράφια μας, έπρεπε να έχουμε άδεια από την αστυνομία και να μην έχουμε απόγευμα να επιστρέψουμε. Πολλοί Στραντζιώτες δούλευαν από πιο παλιά στο Λαναρά και όσοι απολυθήκαμε από το στρατό, βάσει του νόμου, μας πήραν κι εμάς στο εργοστάσιο. Τότε άρχισαν να δουλεύουν και τα κορίτσια μας».

Στο σημείο αυτό η κ. Ευδοκία Φουντούλη, συμπληρώνει:

«Όταν το 1946 μας έφεραν στη Νάουσα, ήμουν 13 χρονών και άρχισα να δουλεύω στο Λαναρά, όπως και πολλά άλλα κορίτσια απ' το χωριό μας. Το 1950, αφού τελείωσε ο εμφύλιος, σχεδόν όλες οι οικογένειες ξαναγύρισαν στη Στράντζα. Εμείς όμως που δουλεύαμε στο εργοστάσιο, νοικιάσαμε δωμάτια. Μέναμε 4 κοπέλες σε μια κάμαρη: εγώ, η Ελένη Βεντούζη, η Ζωή Φουντούλη και η Σοφία, όλες αρραβωνιασμένες.

»Κάθε Σάββατο μεσημέρι, χειμώνα – καλοκαίρι, πηγαίνοερχόμασταν στο χωριό. Έπρεπε να πλυθούμε, να πάρουμε και το κουμάντο μας, για όλη την εβδομάδα: κανά αυγό, τυρί, πίτα, ελιές τις αγοράζαμε. Όλη την εβδομάδα ξηροφαγία...! Δεν είχαμε νοικοκυριό. Σε μια κάμαρη να κοιμηθείς και στην γκαζιέρα να τηγανίσουμε κανά αυγό. Ψωμί μου έφερνε ο αδερφός μου που δούλευε και αυτός στο Λαναρά και ανεβοκατέβαινε κάθε μέρα. Δύσκολα, αλλά ευτυχώς που βγάλαμε ένα μικρό μεροκάματο και έτσι βοηθήσαμε τις οικογένειές μας. Άλλα κορίτσια, άρχισαν να δουλεύουν και από 11 χρονών, όπως η Δέποινα Τζούρου. Τα τρόφιμα και άλλα πράγματα, τα κουβαλούσαμε απ' το χωριό με τις τσάντες. Όλο πεζοπορία...

«Μόλις παντρεύτηκα, σταμάτησα το εργοστάσιο και έμεινα με την οικογένειά μου στο χωριό. Όταν το 1967 ήρθαμε οριστικά στη Νάουσα, ξαναέπιασα δουλειά στο Λαναρά. Να είναι καλά, γιατί έτσι μεγαλώσαμε τα παιδιά μας και τώρα έχουμε και σύνταξη».

Στο επόμενο τεύχος θα δούμε την ιστορία του οικισμού μετά το 1950.